

Trikrát o ľudskej prirodzenosti

(Gregor z Nazianzu: Carmina moralia I,II,12¹; I,II,13²; I,II,14³)

Erika Brodňanská, Filozofická fakulta PU, erika.brodnanska@unipo.sk

I, II, 12 O nestálosti ľudskej prirodzenosti

Milý svet, neraz i nemilý, prečo sťa drobného mravca,
smutného z bolestných zmien a zmietania, mňa ako vír
unášaš v špirále prudko, keď opačným smerom chcem kráčať?
Naskrz ma unášaš vskutku, toľkýto takého len.
Viem, že si Božích rúk dielom a slávou. Takisto ja som
spevnený Kristovou rukou, spletený z dvojice podstát,
zemskej i nebeskej. Pozemský pôvod má telesná schránka,
duša však odráža zase vanutie veľkého ducha.
Predsa len zmietam sa zo strany na stranu v trápeniach, ktoré
sám som si uštedril neraz, nepriateľ štedrý bol tiež.
Vo vzduchu mriem ako na zemi delfín, čo doma je v mori.
Svet, ja už svoje som odžil, ľud ty bez úhony veď.

I, II, 13 O tom istom

Vo mne čas, v čase ja, spolu sa míňame nestáli ako
perutné vtáky či lode klžuce po širom mori;
čím som sa prehrešil, naopak - nemizne, ostáva stálym:
v živote od tohto nič smutnejšie nemôže byť.
Nemám, oč' prosím. Či dlhšie byť na žive alebo zomrieť -
oboje sprevádza úzkosť. Takto však uvažuj so mnou.
Nevediem bez hriechu život, on ťaží ma. Ak ale zomriem,
beda, ach, nezískam viac na skoršie nemoci liek.
Toto ak život ti dáva, ktorého bremä je toľké,
nebudú strasti mať konca, voľným hoc spraví ťa smrť:
zrázne sú možnosti obe. Čo robiť mám? Najlepším zdá sa
na Teba samého hľadiť, na Tvoju láskavosť, Bože.

I, II, 14 O prirodzenosti človeka

Včera som strápený, v starostiach, ďaleko od iných sedel
v tienistom háji len sám, zármutok hlodal mi srdce.
Milujem totiž ten hojivý prostriedok na každú bolesť -
potichu so svojím srdcom vzájomný rozhovor viesť.
Vánok si šelestil súčasne s trilkami spevavých vtákov,
z listnatej koruny srdcu, ktoré tak strápené bolo,

¹ Patrologia Graeca 37, 753-754

² Patrologia Graeca 37, 754-755

³ Patrologia Graeca 37, 755-765

venoval driemoty milé. Všet na stromoch turali zvučne
cikády, priateľky slnka; hlasný ten cvrkot, čo plyní,
rinie sa cikádam z hrude, sa rozliehal po celom háji.
Povedľa okolo nôh špliechala studená riečka,
pokojne plynula zroseným chladivým hájom. No mňa len
súženie zvieralo pevne, zvieralo tak ako prv.
Nedbal som o krásu vôkol, bo bolesťou sklúčená myseľ
netúži dosiahnuť radosť, potechu prijímať nechce.
Sám som len zápasil s obratmi vírivej mysle,
slová vo vzájomnom spore taký hľa zvädzali boj:
Kým som bol, kto som a kým budem? Nevieť to naisto, ani
z tých, ktorí predčia ma umom, z múdrejších nevieť to nik.
Ja ale bezcieľne tu a tam zastretý mrakom sa zmietam,
nič nemám, čo by som chcel, ani len zjavené vo sne.
Všetci sú totižto spútaní zemou a vo svete blúdia,
nad tučným telom im visia ťažké a pochmúrne mračná.
Umnejším odo mňa je ale ten, koho viac ako iní
podviedlo vlastného srdca k rečeniu hotové klamstvo.
Jestvujem. Riekni mi, čo ďalej? Časť zo mňa kdesi už zmizla,
čo iné teraz tu trvá, týmto zas budem, ak budem.
Nič nie je isté; ja tokom som mútnej, skalenej rieky,
ktorý si trvalo plyní nemajúc v sebe nič stále.
Ktorou z tých podob ma označíš? Pouč ma, pre teba kým som?
Stále tu ostávam, pozri, neujdem pred tebou nikam.
Dvakrát jak nemôžeš vstúpiť do tej istej rieky, tak ani
uvidieť nemôžeš toho istého človeka dvakrát.
Prv som bol súčasťou otca a potom ma počala matka,
patril som spoločne obom. Následne stal som sa telom,
nevedno kým bolo, neľudská, beztvará ohyzdnosť, účasť
nemal som v slove ni myslí, matka sa stala mi rovom.
Dvakrát sme hrobármi, pre zánik žijeme. Jak si tu totiž
putujem životom, badám, že je len výdajom rokov,
ktorý mi priniesol starobu zhubnú. Všet na onom svete
večitý život ak čaká, jak o tom šíri sa povest',
premýšľam, život či neznačí smrť, a či, opačne než sa
domnievaš, života koniec tebe sa nestane žitím.
Ničím som. Čože ma núti, by nešťastím dal som sa spútať
jak čosi stále? Len toto na ľudoch nemenným je,
je s nimi zviazané pevne a nestarne, zničiť sa nedá.
Vyklznuc z matkinho lona najprv som vyronil slzy;
koľké a aké som ešte mal podstúpiť trápenia, v ktorých
slzy som prelieval skôr, ako sa života dotkol!
Čujeme chýry o krajine bez divej zveri, jak kedys'
Kréta, a o inej zas, že nepozná mrazivý fujak;
nik však zo smrteľných ľudí sa nechvastal nikdy, že ľahko
odtiaľto odišiel strasti zdolajúc tohoto žitia.
Bezmocnosť, chudoba, nenávisť, rúhanie, zrod a tiež skon i
morské a pozemské zvery, bolesti: všetko je život.
Spoznal som útrapy, skrz naskrz premnohé smútky, no z dobrých
vecí som nespoznal žiadnu skrz naskrz bez dielu tiesne,

odvtedy, ako mi bolestnú odplatu zjedнала nielen
 záhuby nesúca chuť, ale i sokova závisť.
 Slová tie patrili tebe len, telo, teba je ťažké
 liečiť, si nepriateľ vládny, vojna si bez konca, zviera,
 ktoré mi lichotí trpká a oheň, čo chladí; ký zázrak!,
 divov div, kebys' mi koniec hodlal dať naozaj dobrý.
 Duša, i tebe sa rozpovie toľko, koľko sa patrí.
 Kto si a odkiaľ či čo si? Ktože ti umrlca niest'
 stanovil, spútal ťa hroznými putami života tak, že
 k zemi ťa odvsadial tlačia? Ako si zmiesená bola,
 duch spolu s hmotou a s telom zas rozum a s bremenom ľahkosť?
 Tie predsa sporia sa spolu, potýčky navzájom vedú.
 Keď si ty s telom do života vzišla zo spoločnej sejby,
 beda mi, beda, pre zväzok neblahý, predtým už daný!
 Božím som obrazom, predsa však stal som sa potupy synom:
 zo studu bojím sa matkou cti svojej potechu nazvať.
 Splodil ma cícerok, tamten však zahynul; človek som teraz,
 potom zas nie človek, no prach iba: posledná nádej.
 Z nebies ak pochádzaš, kto si a odkiaľ? Nuž, chtivého pouč!
 Božím ak dychom si, Božstva podielom, ako sa chváliš,
 odvrhni od seba hriešnosť a uverím. Slušným to nie je,
 to ani trochu, by vzišla z čistého špinavá duša.
 Veď ani temnota podielom na slnku nie je a ani
 žiarivý potomok vzísť nemôže zo zlého ducha.
 Prečo si natoľko tiesnená výpadmi zhubného Belia
 na prieky tomu, že celkom späť sa s nebeským Duchom?
 Lebo ak takúto pomoc ty majúš sa ku zemi kloniš,
 beda, ach, desím sa tvojho čistého zhubného zla!
 Ak ale nie si mi od Boha daná, tak aký máš pôvod?
 Veru sa bojím, by márnou slávou som nadšený nebol.
 Stvorenie Božie a Eden a raj, taktiež sláva a nádej,
 príkaz a daždivý príval – záhuby sveta a príval
 ohnivý; potom však zákon, ten písaný liek; avšak potom
 Kristus, on podstatu svoju s tou našou podstatou zmiešal,
 aby jak Boh trpiac udelil záštitu útrapám mojim
 a svojou podobou ľudskou mňa takto učinil božím.
 Predsa mám neskrtnú srdnatosť, sami sa vrháme ako
 prasce do záhuby, do pút, v blúznení vraždiacom seba.
 Čo teda dobrom je v živote? Svetlo a spasenie Božie.
 Protivné, závistné temno ale ma zdržuje pred ním.
 Nič viac ja nemám. Čože, čo? Nemajú viac vari planí?
 Kiež by som tiež toľko mal, hoci aj veľmi sa moriac!
 Ležím tu bez sily; strnul som, bázeň ma pred Bohom zmohla.
 Vo dne i v noci ma trápia starosti, myšlienky strastné.
 Ťarcha tá na mojich pleciach ma dozadu zvalila na znak,
 prišliapla päťou. Všetky ty mi vyrátaj všetky tu hrôzy:
 Tartaros temný a ohnivé rieky, tiež remienky bičov,
 démoni, dlhy čo ráčia vymáhať od našich duší -
 pre zlých sú všetko to báchoroky; len čo im pri nohách leží,
 zdá sa byť najlepším. Nič sa o muky nestará zloba.

Lepšie pre hriešnikov bez trestu zostať i na onom svete,
ako mne trápiť sa teraz strasťou, čo vzbudzuje zlo.
Prečo však o ľuďoch, prečo ja toľko o bolestiach nášho
plemena spievam? Na všetkom spočíva tieseň a žal.
Zem sa mi trasie pod nohami, vetriská zmietajú morom,
navzájom ženú sa ročné obdobia, z cesty si idú.
Nocou je zahnaný deň, no a vzduch zase stemňuje búrka.
Žiarivým hviezdám svit slnka, slnku zas oblačné nebo
odníma krásu, no mesiac, keď ožíva, vracia ju späť,
naďalej hoci len spolu javí sa hviezdnaté nebo.
Ba aj ty, Lucifer, patril si kedysi k anjelským zborom,
závistník, teraz však ako poškvvrna z nebies si spadol.
Buď ku mne láskavá, predrahá kráľovná, Trojica, ktorá
nie vždy si unikla celkom jazyku pochabých ľudí.
Na Otca prvého, po ňom na majestát Syna i Ducha
Božieho majestát padli trúfalo hanlivé slová.
Sem až ma privlečúc kamže ma postavíš, nepravdivá starosť?
Stoj už! Nič od Boha nie je prednejším. Pred Slovom ustúp!
Ani ja nebol som zbytočne stvorený Bohom. Na rozdiel
od básne povstávam. Tamto vzišlo nám z malosti ducha.
Temnota teraz má moc, ale potom zas Slovo, tu všetko
pochopíš – Boha buď uzrieš alebo stroví ťa oheň.
Toto keď priateľská myseľ mi zjavila, opadla bolesť.
Neskoro kráčal som domov tienistým hájom a smial sa
chvíľami zblúdeniu mysle, však chvíľami ponechal zase
na srdce starosti padnúť, s umom keď stretlo sa v spore.